

МАЗМҰНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

Конференция атауы:

«Жастар мен ғылым: бүгінгі мен болашағы» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдар жинағы

Название конференции:

Сборник материалов Международной научно-практической конференции «Молодежь и наука: настоящее и будущее»

Conference name:

International Scientific and Practical Conference "Youth and Science: Today and the Future" Proceedings

Жинақ / сборник:

II том, 5 сәуір 2024, Атырау

ISBN:

978-601-262-550-9

Секция:

IV.II «ӘДІЛЕТТІ ҚАЗАҚСТАН-АДАЛ АЗАМАТ»: ҚҰҚЫҚТЫҚ САНА МЕН ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ЖАҢА БАҒЫТ-БАҒДАРЫ РЕТІНДЕ

Жинақтағы жариялану нөмірі:

№ 65

Мазмұндағы беті / жинақтағы беттер:

299 / 299-302

Автор(лар):

Нұрболқызы Бибінұр

Мақала атауы:

МҰРАГЕРЛІК ҚҰҚЫҒЫ ЖӘНЕ ПРИНЦИПТЕРІ

ӘӨЖ 347.65

МҰРАГЕРЛІК ҚҰҚЫҒЫ ЖӘНЕ ПРИНЦИПТЕРІ

Нұрболқызы Бибінұр

«Құқықтану» білім бағдарламасының 3 курс студенті

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті, Атырау қ, Қазақстан Республикасы

Ғылыми жетекшісі, з.ғ.м., аға оқытушы - **Жағыпар Ж.Ж.**

Мұрагерлік, немесе мұрашалық, — бұқаралық және жүйелі айналымдық ұйымдастыру әдістемесі, таңдаулық және байланыс тарату, басқару және келесі жұмыстарды өткізу үшін қолданылады. Бұқаралық тарату жүйесі кең әріптестік саласында көптеген қоғамдық және индивидтік қызметтерге қатысады. Бұқаралық тарату үшін білікті жұмысшылар қажет екені, бұқаралық таратудың ақ Мұрагерлік туралы және кеңес тақтасы бойынша таласыңыз.

Мұрагерліктің негізгі принциптері әр елдің заңдарымен анықталады және құқықтық жүйеге байланысты аздап өзгеруі мүмкін. Міне, жиі қолданылатын мұрагерліктің жалпы принциптері:

1. Заң бойынша мұрагерлік қағидасы: Өсиет болмаса немесе онда басқа мұрагерлер көрсетілмесе, мұра заңмен белгіленген ережелер негізінде белгілі бір мұрагерлерге беріледі. Бұл ережелер отбасылық жағдайға, қарым-қатынас дәрежесіне және басқа факторларға байланысты анықталуы мүмкін.

2. Теңдік принципі: Көптеген құқықтық жүйелерде мұра мұрагерлер арасында тең, тең үлестермен бөлінеді. Бұл өсиетте өзгеше белгіленбесе, әрбір мұрагер мұраның бірдей үлесін алады дегенді білдіреді.

3. Басымдық мұрагерлік құқығы: Кейбір жағдайларда мұрагерлердің жекелеген санаттары басқаларына қарағанда мұрагерлікке басым құқыққа ие болады. Мысалы, ерлі-зайыптылардың немесе балаларының басқа туыстарына қарағанда мұрагерлікке басым құқығы бар.

4. Өсиет құқығы: Адамдар қайтыс болғаннан кейін мұрасының кімге берілуі керектігін көрсететін өсиет жасауға құқылы. Өсиет заңмен белгіленген мұраны бөлуді өзгерте алады.

5. Шығарудың принциптері: Белгілі бір жағдайларда заң белгілі бір тұлғаларды мұрадан шығарып тастауы мүмкін, мысалы, олар мұраны қалдырған адамға қарсы қылмыс жасаса немесе олар мұрадан бас тартса.

Бұл принциптер әр елдің нақты жағдайлары мен талаптарына сәйкес жергілікті заңдармен толықтырылуы немесе өзгертілуі мүмкін.

Мұрагерлік кезінде мұраны беру процесін қиындататын немесе мұрагерлер арасында дау тудыратын әртүрлі мәселелер туындауы мүмкін. Жалпы мұрагерлік мәселелердің кейбірі мыналарды қамтиды:

1. Мұрасыз немесе жарамсыз өсиет: Қайтыс болған адамның өсиеті болмаса немесе заңда белгіленген ережелерге сәйкес келмейтін өсиет болса, оның мүлкін мұраға кімге қалдыру керек деген сұрақтар туындайды. Бұл мұрагерлер арасында белгісіздік пен дауларға әкелуі мүмкін.

2. Бұзылған мүлікті анықтау проблемалары: Кейде қандай активтердің мұрагерге жататынын анықтау қиын болуы мүмкін, әсіресе олар басқалардың активтерімен араласса немесе мұраға құқықтардың нақты құжаттамасы болмаса.

3. Мұрагерлік құқықтар туралы даулар: Мұрагерлер арасында мұрагерлік құқығы туралы немесе олардың әрқайсысының мұрадағы үлесінің мөлшері туралы даулар туындауы мүмкін. Бұл заңның әртүрлі түсіндірілуіне, мұрагерлер арасындағы қайшылықтарға немесе басқа себептерге байланысты болуы мүмкін.

4. Мұрагерлікке жеткіліксіз дайындық: Кейбір адамдар мұрагерлік процестің бірқалыпты өтуін қамтамасыз ету үшін жеткілікті алдын ала келісімдер жасамайды. Мысалы, олар әлеуетті мұрагерлерімен өз мүлкін қаламауы немесе ниеттерін талқыламауы мүмкін, бұл олардың қайтыс болғаннан кейін шатасуға және жанжалға әкелуі мүмкін.

5. Мұраға салынатын салықтар мен міндеттемелер: Мұрагерлер салық міндеттемелеріне немесе қайтыс болған адамның мүліктен төленуі тиіс қарыздарына тап болуы мүмкін. Бұл сондай-ақ мұрагерлер арасындағы қаржылық мәселелер мен қақтығыстарға әкелуі мүмкін.

Бұл мәселелерді шешу мұқият жоспарлауды және адвокаттармен немесе заңгерлермен кеңесуді талап етеді. Жылжымайтын мүлікті жоспарлау - бұл адам қайтыс болғаннан кейін оның мүлкі мен мүлкін оның өсиетінің орындалуын қамтамасыз ететін және мұрагерлердің салықтық жауапкершілігін барынша азайтатын түрде бөлу жоспарын құру процесі. Мүлікті жоспарлаудың маңызды аспектісі адам қайтыс болғаннан кейін кімге және қандай мүлікке өту керектігін анықтайтын өсиетті белгілеу болып табылады.

Жылжымайтын мүлікті жоспарлаудың негізгі мақсаттарына мыналар жатады:

1. Марқұмның еркін қамтамасыз ету: Жылжымайтын мүлікті жоспарлау адамға қайтыс болғаннан кейін активтерінің қалай бөлінетінін анықтауға мүмкіндік береді, бұл олардың тілектерінің сақталуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

2. Салық міндеттемелерін барынша азайту: Жылжымайтын мүлікті дұрыс жоспарлау мұрагерлер үшін жылжымайтын мүлік салығы немесе капитал өсіміне салынатын салық сияқты салық міндеттемелерін азайтуға көмектеседі. Бұған сенім жасау немесе өміріңізде сыйлық жасау сияқты әртүрлі стратегиялар арқылы қол жеткізуге болады.

3. Мұрагерлікті қорғау Жылжымайтын мүлікті жоспарлау мұраны несие берушілерден, бұрынғы жұбайлардан және өсиетке қарсы шығуға тырысатын басқалардан қорғауға көмектеседі.

4. Отбасының қаржылық қауіпсіздігін қамтамасыз ету: Мүлік пен активтерді дұрыс бөлу арқылы жылжымайтын мүлікті жоспарлау қайтыс болған адамның отбасы үшін қаржылық тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ете алады.

5. Мұрагерлер арасындағы даулар мен жанжалдардың алдын алу: Жылжымайтын мүлікті жоспарлау қандай мүліктің кімге өтуі керектігін нақты анықтау арқылы мұрагерлер арасындағы даулар мен жанжалдардың алдын алуға көмектеседі.

Жылжымайтын мүлікті жоспарлауды мүмкіндігінше ертерек бастау және сіздің өмірлік жағдайларыңыз бен мүліктік жағдайыңыздың өзгеруіне қарай өсиет пен басқа құжаттарды жаңарту маңызды.

Мәдени-тарихи аспектілер әртүрлі қоғамдардағы мұрагерлік ережелер мен дәстүрлерді анықтауда маңызды рөл атқарады. Әрбір мәдениеттің тарихи, діни, әлеуметтік және экономикалық факторлармен анықталатын мұраға қатысты өзіндік ерекше тәсілдері бар. Олардың кейбіреулері төменде талқыланады:

1. Дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар: Өртүрлі мәдениеттерде мүліктің ұрпақтан-ұрпаққа қалай берілетінін анықтайтын мұрагерлік дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар қалыптасқан. Мысалы, кейбір қоғамдарда мұраның үлесі мұрагердің жынысына немесе қарым-қатынасына қарай анықталуы мүмкін.

2. Діни өсиеттер: Діни сенімдер мен нормалар да мұрагерлік ережелерге айтарлықтай әсер етуі мүмкін. Өртүрлі діни дәстүрлерде қандай мүлікті және кімге мұраға қалдырылатынын реттейтін мұрагерлік ерекше ережелер болуы мүмкін.

3. Заңнама: Көптеген елдерде мұрагерлік құқықтары мен міндеттерін реттейтін заңдар бар. Олар аймаққа байланысты өзгеруі мүмкін және мұрагерлік үлесі, ерлі-зайыптылар мен мұрагерлердің құқықтары, салық міндеттемелері және т.б. сияқты аспектілерді қамтуы мүмкін.

4. Тарихи өзгерістер: Мұрагерлік ережелері тарихи оқиғалар мен қоғамдық дамуға байланысты өзгерістерге ұшырауы мүмкін. Мысалы, саяси режимдердің өзгеруі немесе экономикалық дағдарыстар кезеңінде мұрагерлік заңнамаға өзгерістер енгізілуі мүмкін.

5. Әлеуметтік нормалар мен стереотиптер: Белгілі бір қоғамдарда мұрагерлік белгілі бір әлеуметтік нормалар мен стереотиптермен байланысты болуы мүмкін. Мысалы, мұра оның жынысына немесе отбасындағы мәртебесіне қарай белгілі бір мұрагерге беріледі деп күтілуде.

Осы аспектілерді ескере отырып, мұрагерлік заңдар мен саясаттарды әзірлеу кезінде, сондай-ақ жеке қаржы мен өсиеттерді жоспарлау кезінде мұраның мәдени және тарихи аспектілерін түсіну маңызды.

Жылжымайтын мүлікті жоспарлауды қарастырған кезде тек қаржылық аспектілерді ғана емес, мәдени және отбасылық құндылықтарды да ескеру қажет. Бұл мұра қалдырушының және оның мұрагерінің қажеттіліктері мен тілектерін қанағаттандыратын теңгерімді және тұтас мұрагерлік стратегияларға мүмкіндік береді. Мұрагерлікті жоспарлау сонымен қатар мұрагерлер арасындағы мүмкін болатын жанжалдар мен дауларды азайтуға көмектеседі, сонымен қатар отбасының тарихи-мәдени дәстүрлерін сақтау мен жалғастыруды қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, мұрагерлікпен байланысты мәселелерге назар аудару керек, мысалы, салықтар, қайтыс болған адамның қарыздары, мұрагерлік мүлікті сақтаудағы қиындықтар және басқалар. Нақты және ойластырылған жылжымайтын мүлік жоспарын әзірлеу осы мәселелердің көпшілігін шешуге және мұрагерліктің тегіс, тиімдірек өтуін қамтамасыз етуге көмектеседі.

Осылайша, мұрагерліктің мәдени және тарихи аспектілерін білу, жылжымайтын мүлікті жоспарлау және проблемаларды шешу қоғамдағы мұрагерлік процестің әділдігі мен тұрақтылығын қамтамасыз етудің маңызды элементтері болып табылады.

Қорытындылай келе, мұрагерлік меншіктің ұрпақтан-ұрпаққа қалай берілетінін анықтау арқылы мәдениет пен қоғамда маңызды рөл атқарады. Мұрагерліктің мәдени-тарихи аспектілері өртүрлі қоғамдардағы бұл процестің ережелері мен дәстүрлеріне айтарлықтай әсер етеді. Діни нанымдар, заңнамалар, әлеуметтік нормалар мен уақыт бойынша өзгерістер мұрагерлік орын алатын контекстті құрайды.

Осы аспектілерді түсіну нақты қоғамның қажеттіліктері мен ерекшеліктерін ескере отырып, әділ және тиімді мұрагерлік саясатты жасауға көмектеседі. Сонымен қатар, мұрагерліктің мәдени-тарихи контексттерін білу оның мәдени мұраны сақтау және тұрақты әлеуметтік даму үшін маңыздылығын жақсы түсінуге көмектеседі.

Осылайша, мұрагерліктің мәдени-тарихи аспектілерін зерделеу және талдау - болашақ ұрпақ үшін мәдени мұраны сақтау мен мүлікті берудің әділ және тиімді тетіктерін құрудың маңызды қадамы.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы 30.08.1995ж. (2022 ж. өзгерістер мен толықтырулар енгізілген) 13-бап

2. Батырбаев Н.М., Аманқожаев А. «Мұрагерлік құқық». Оқу құралы. Алматы 2006 ж.5-8 бб.
3. Қазақ әдет-ғұрып заңдарындағы мұра мен мұрагерліктің қоғамдағы рөлі А. Смағұлова. — // Заң. — 2005. — №9 6 б.
4. Қазақстан Республикасының азаматтық кодексі (ерекше бөлім) 01.08.1999ж.(2024 ж. өзгерістер мен толықтырулар енгізілген)1038 бап
5. Н.Р.Мақсатов. «Мұрагерлік құқық». Оқу құралы. Алматы «Мұрагерлік құқық» 2017ж. 35-47 бб.